

A tanárebereket köszöntik most az egész országban. Szegeden is ma rendezik a megyei pedagógusnap központi ünnepséget.

Tisztelet, szeretet és hála jár a lámpagyújtóknak, akik kis emberek fejében varázsolnak világosságot. Minden nemzet számára fontos kell, hogy legyen: a katedrákon, a táblák előtt jól fölkészült, szakmáját szerető, a fiatallélekhez kellő érzékenységgel forduló, kötelességtudó szolgálattevők álljanak.

Talán a legszebb szolgálat az övék. Gondoljuk meg, mi lenne nélkülük! Becsüljük meg őket!

GYENES KÁLMÁN FELVÉTELE

Leltár

létezik hazánkban. Az egyikben szándékosan alacsonyra helyezik a mércét, ezáltal juttatva érettségihez a pályaeorientációs nehézségekkel küzdő fiatalokat. A másikban elitképzés folyik, azaz: hogy felvételre történő előkészítés, hiszen előbb-utóbb felsőfokra vergődik a diákság kilencven százaléka. Mindkét gimnáziumban a megdöbbentően magas követelmények állítják ilyen helyzet elé a pedagógusokat. A központi — ezért fantomszerű — igények elől két irányba lehetne kitérni: vagy a szótlannal vállalt gyengeség vagy a szakbarbárosodás. Jó, születnek még különleges képességű gyerekek, de a gimnáziumot eredetileg nem csupán a zseniknek találták föl.

Következzék a felsőfok. Túlképzés vagy társadalmi aránytényszerűség? Mennyit ér a diploma? Jelenlét vagy teljesítmény? Központosított környezetben mennyi függetlenséget kaphat az intelligencia egy-egy centruma? Ennél is több a kérdés. Saját tapasztalataim alapján, egyetlen válságtünet: magyar szakos tanárok lehetünk úgy, hogy a bölcsészkaron öt éven át nem volt kötelező világirodalom-óránk, viszont félévente szolgáltunk számunkra 8-12, nem szakmai órával.

A felsőfokú képzés súlyos gondjai közvetlenül hatnak vissza az iskolai munkára. Egyrészt úgy, hogy a pedagógusok is ennek a felsőfokú oktatási rendszernek a „termékei”, más-

részt azzal, hogy a tudás általános leértékelődése nem teszi vonzóvá az értelmiségi pályákat. Így a tanulás már a legkisebbek szemében sem az, ami volt.

E vázlatba — mely csupán leltára lehet a gondoknak — beleilleg a nevelés problémája is. Átalakuló társadalmakban a nevelésügy is kénytelen változni. *Elképzhető olyan helyzet, hogy a tömegek magatartása, a nagy kérdésekre adott válasza teljesen jogos, ugyanakkor a jövőt veszélyeztetően helytelen.* Most a nagy magyar szerzési mániánkra gondolok, amely hiába sorozja testi-lelki rokkantak sorába honfitársaink ezreit, fényesen uralkodik e nemzet fölött. Ha pedig az anyagi javak bővölete országol, akkor a szellemi értékekre fegyelmelni hivatott nevelés csupán próbálkozhat — a vereség biztos tudatával. Átfogó, nemzeti nevelésügy csak ott születhet, ahol létezik érvényes integráló erő. Nem nehéz belátnunk, hogy a pénz önmagában — és különösen valódi teljesítmények nélkül — nem szolgáltat ilyen energiát. És a bomló családok sem segítik a pedagógia nagy ügyét.

A pedagóguspálya presztízseről kellene még szólni, de ez alighanem szükségtelen. A rádió 168 óra című műsora is foglalkozik ezzel a kérdéssel. Nemrég idéztek egy ingerült levelet. Írója azt követelte, hogy hagyják már abba a tanárokról szóló sirámoikat, hiszen a műszaki értelmiség még annyira sincs megbecsülve, mint a pedagógustársadalom.

Számomra jelképes erejű ez a hozzászólás: szimbolizálja a szintetikus gondolkodás társadalmi méretű hiányát.

Hányféle tanár?

ben, de azt tudom, hogy majdnem minden tanári magatartás mögött — nincs jobb kifejezés — pedagógusi ars poetica áll. Jól emlékszem első tanítómra, akitől a betűvetést tanultam. Rend, tisztaság és engedelmesség voltak a jelszavai. Mindezt olyan magával ragadó szeretettel követelte, hogy — emlékezetem szerint — mindannyian szívesen teljesítettünk. Egyetlen büntetési forma az elfenekelés volt. Olyan, ami inkább simogatóként hatott, és a végén nemcsak az osztály, hanem a „megbüntetett” is józueen nevetett. *Tanítónk megbocsátó szeretete rendelkezett gyenge akaratunk fölött.*

A sport és a testkultúra álta-

A példakép

Egy kiadványban olvastam Viski Árpádtól, a Volán Tourist szegedi kirendeltségének vezetőjétől: „Gyermekkorom példaképe első általános iskolai tanítóm. Kövály Nándornénak hívják, már elmúlt hetvenesztendő, de szellemi frissességét ma is őrzi. A keze alá kerülök hamar megtanulták a rendet, a számtan alapjait, az olvasás tisztaságát. A szülők versengtek azért, hogy osztályába irathassák be gyermeküket. Hatása alól felnőttként sem szabadultam.”

„1914-ben születtem, édesapámat nem ismertem, mert elesett a háborúban. Diákéveimben nálam kisebb gyerekek korrepetálásával kerestem némi pénzt. Ez volt az első találkozásom a tanítással. A budapesti tanítóképzőben végeztem, majd a Szolnok megyei, ábrahámteleki uradalmi magániskolában kezdtem el a pedagógusszolgálatot. Az első évben hatvan pengőt kaptam havonként, később azonban lefaragták ezt az összeget 25 pengőre. Mondta az intéző, hogy azt is megtehetnék, bezárják az iskolát, de mert megszerettek a tanítványok és a szülők, kevesebért, ám maradhatok.

Ez az iskola egy kétszobás parasztház volt, az egyikben én rendezkedtem be, a másik volt az osztályterem. Százhusz zsellérgyereket tanítottam, reggeltől estig. Hajnalban mindig kiosztották a munkát: a harmadikosok pulykát őriznek, a negyedikesek kapálni mennek, és így tovább. Aki maradt, azzal foglalkoztam. Mikor a munkából megérkeztek a gyerekek, már nem nagyon volt emberi fény a tekintetükben. Olyan szegények voltak, hogy a szülők boldogok voltak, ha egy karéj kenyérral tudták hazulról elengedni a porontyokat. Ezért a munkából érkezőket — miután megmosakodtak — rendszerint káposztából és krumpliból készült egytálételrel fogadtam. Ezután kezdődhetett a tanítás. Egy sorban kilencen ültek, s ha valakit kiszólitottam a táblához a farönkökből tákol padokból, akkor gyakran nyolc gyereknek is föl kellett állnia. Sokszor előfordult az, hogy a gyerekek könyörögtek: hadd maradjanak az iskolában éjszakára is. Szalmazsákokat kerítettem, azokon aludtak. Mire mindent rendbe tettem, felkészültem a másnapi órákra, csak arra maradt időm nemegyszer hogy megmosakodjak, máris kezdődött a tanítás.

Színpadot szerveztem, azzal jártuk a környéket, műsorokat adtunk. A begyűlt pénzből ruhát varratam a gyerekeknek, kis csizmát vásároltunk. Mivel Pestről kerültem az uradalomba, egyszer elhívtak a közeli faluba bemutató tanítást tartani: mutassa meg a fiatal tanítónő, mi az új módi a fővárosban. Akkor ez volt a továbbképzés. Azt akarták, hogy idegen gyerekekkel vezessek órát, de azt már akkor tudtam, hogy ez nem lehet eredményes. Kocsira rakták hát az én zsellérgyerekeimet, és övelük tartottam órát.

Az élet iskoláját abban a szegényes iskolában jártam ki. Ott éreztem meg először, hogy személyes felelősséggel tartozom minden, rám bízott gyermekért. Azt is megtanultam, hogy a pedagógusmunka nagy, győzelem nélküli, gyönyörű harc.

Az uradalomból Horgosra kerültem. Férjemet is ott ismertem meg. Ő az iskolaszék tagja volt, bent ült az egyik órán, és megtetszett neki, ahogy tanítottam. Hát így kezdődött. Azután jött a háború, azt a kis ingatlant, amit összegyűjtöttünk, elsodorta a világegés. Szegedre költöztünk, gyökeresen megváltozott az életem. Elhíhet, hogy nekem milyen sokat jelentett a központi fűtéses iskola, a nyugodt hangulat, az ablakba helyezett virág. 1966-ban lettem a Béke Utcai Általános Iskola nevelője. Mindig úgy tanítottam, hogy ne vádolhasson a lelkiismeretem. Ha kellett, szemléltetőeszközt is terveztem. Ha újra kezdenék, akkor is ezt az életet választanám.

A nyugdíj után is folyamatosan munkában maradtam. Kiszégytettem azokban az iskolákban, ahol szükség lehetett rám. Négy éve a Szabadság Téri Óvodában foglalkozom a gyerekekkel. A tapasztalataim? Soha nem gondoltam, hogy idáig is eljuthatok. Nagyon nagy baj van, hiánycikk lett a tisztelet.”

Bélát ötször is megbuktatták az első osztályban, mert sem írni, sem olvasni nem tanult meg. Mielőtt korrekciós osztályba helyezték volna, kapott még egy esélyt: szöveget kellett volna elolvasni, megve magához a fiút. Kis tanítványainak azt mondta, hogy mivel sok a feladatuk, segítséget küldtek nekik. Mindent úgy kell tenni, ahogy Béla mondja. Néhány hónap múltán a nagyfiú nemhogy az olvasókönyvből, de újságból olvasott folyékonyan. Ezáltal visszanyerte azt az esélyét, hogy a társadalom teljes értékű tagja lehessen. *Hála a tanítónőnek.*

Kétségkívül, mindenki számtalan élményt raktároz emlékezetében az egykori iskolákról. Hasonlóképp, mindannyian örökönk jó néhány emlékképet tanárainkról. Példaadó vagy felejthető tanári teljesítmények kísérték utunkat nyolc vagy tizennyolc esztendőn át — kinek mennyit rendelt és engedett a iors.

Hányféle tanárt ismerhettünk meg? A kézenfekvő válasz az volna, hogy kettőt: jót és rosszat. De ha ilyen leegyszerűsítve itélnék meg azokat, akik minden bizonnyal legjobb tudásuk szerint segítettek minket, óhatatlanul célt tévesztenénk. Hová sorolnánk azt a tanárt, akitől emberséget lehetett tanulni, de pontosságát nem? És különben is, *mindenki önmaga igényeihez igazítja a tanáreberről alkotott véleményét.*

Tehát azt kellene válaszolni inkább a főbb kérdésre, hogy annyiféle tanár van, ahányan a katedrára állnak. Létezőnek persze alaptípusok. Ki ne ismerné a szigorú, mosolyra képtelen tekintélyt, az engedelmességével híveket toborzó, vagy a gyermekeket minden körülmények között szeretni tudó pedagógust? Ki ne hallott volna szakmájához váltig hűségese, vagy kínosan pedáns, esetleg szórászhasogató tanárról? Talán még azt is elhiszszük, hogy hallomások és felszínes, gyermeki ítéletek alapján, mindent tudunk az oktatás tudományáról...

Igaz, nem sok időt töltöttem tanári szobában, osztálytermek-

Ugyanabban az iskolában a fizikatanár olyan csodálatos színészi játékkal magyarázott a tábla előtt, hogy még ma is hajlandó lennék elhinni azt a képtelenséget, hogy értem az általános oktatott tárgyat. A kémia tanára a bomlásnak indult rendkellős közepén rendszerint a táblához ment, és szó nélkül fölrajzolt egy bajszos cicát. Ha nagy volt a zúr, akkor egerek is kerültek mellé. Ezt a módszert nem tanítja a nevelésmélet, pedig igen hatékony.

A földrajztanárról mindenki tudta, hogy elsőben már-már kegyetlen követelményeket támaszt, az östöt nem is ismeri. Később azonban enged a szigorúságából, sőt a negyedikesekkel már leül beszélgetni az előtérben. Ő is, mi is tartottuk a szabályokat, és mikor engedett a prés, valóban igen jó viszonyba keveredtünk.

Példamutató tanáraitam sorolhatnám még, nagy szerencsémre, sokan teljesítettek szolgálatot egykori iskolámban. Mindannyian igazgyenyiségek voltak, hiszen *jó pedagógus csak különös tehetségű ember lehet.* Elgondolkodtat, hogy a népszerű tanárokhöz évtizedek múltán is nem csupán a jó tanulók ragaszkodnak, hanem a közepesek, sőt a gyengék is. Miért van ez így? Bizonyval azért, mert az igazi pedagógus nem az iskolai szellem vagy az adott tárgy szimbóluma, hanem az emberség nagyszerű eszközökkel megálmodott közvetítője.

DLUSZTUS IMRE

